

Ministarstvo
finansija

Adresa: Ul. Stanka Dragojevića br. 2
81000 Podgorica Crna Gora
www.mif.gov.me

Br: 05-02-053/25-21485/3

Podgorica, 29.07.2025. godine

Za: MINISTARSTVO EKOLOGIJE, ODRŽIVOG RAZVOJA I RAZVOJA SJEVERA, Eko-efikasna zgrada, Podgorica

gospodinu, Damjanu Čulafiću, ministru

Predmet: Mišljenje na Informaciju o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju u oblasti ekološke i pravosudne saradnje između Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (sa drugim partnerima i korisnicima), Expertise France (EF) i Francuske razvojne agencije (AFD)

Veza: Vaš akt br. 07-053/25-1283/2 od 26.06.2025. godine i dopune od 24.07.2025. godine

Poštovani gospodine Čulafiću,

Povodom *Informacije o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju u oblasti ekološke i pravosudne saradnje između Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (sa drugim partnerima i korisnicima), Expertise France (EF) i Francuske razvojne agencije (AFD)*, Ministarstvo finansija daje sledeće:

MIŠLJENJE

Na tekst Predloga memoranduma i pripremljeni Izveštaj o analizi uticaja propisa, sa aspekta implikacija na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

Uvidom u dostavljeni materijal, utvrđeno je da se zaključivanjem Memoranduma o razumijevanju formalizuje saradnja sa EF i AFD u cilju realizacije realizacije komponente 1 projekta „Približavanje klimatskoj i ekološkoj pravdi u zemljama Zapadnog Balkana – CEJ projekta, a koji se odnosi na unapređenje pristupa pravdi u oblasti zaštite životne sredine.

Shodno dostavljenom Izveštaju o analizi uticaja propisa implementacija predmetnog Memoranduma o razumijevanju ne zahtijeva izdvajanje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore. Memorandum ne povlači finansijske izdatke za državu obzirom da projektne aktivnosti u potpunosti finansira Francuska razvojna agencija (AFD) preko implementatora Expertise France.

Imajući u vidu navedeno, Ministarstvo finansija, sa aspekta budžeta, nema primjedbi na dostavljenu Informaciju o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju u oblasti ekološke i pravosudne saradnje između Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (sa drugim partnerima i korisnicima), Expertise France (EF) i Francuske razvojne agencij (AFD). Napominjemo, sve aktivnosti na implementaciji Memoranduma o saradnji moraju biti usklađene sa crnogorskom zakonskom regulativom i sa sredstvima koja su planirana godišnjim zakonom o budžetu Crne Gore za predmetne namjene.

S poštovanjem,

MINISTAR
Novica Vuković

Datum: 24-07-2025				
Org. jed.	Projekat	Redni broj	Prilog	Vrijednost
01-053/25-29485/2				

OBRAZAC

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA 485

PREDLAGAČ Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

NAZIV PROPISA Informacija o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju u oblasti ekološke i pravosudne saradnje između Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Crne Gore (sa drugim partnerima i korisnicima), Expertise France (EF) i Francuske razvojne agencije (AFD)

1. Definisanje problema

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- Koji su uzroci problema?
- Koje su posljedice problema?
- Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?
- Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

Predloženi akt ima za cilj da riješi problem nedovoljno razvijenog i formalizovanog okvira za saradnju u oblasti ekološke pravde u Crnoj Gori. Trenutno je pristup pravdi u predmetima zaštite životne sredine ograničen usljed slabih kapaciteta institucija i nedostatka specijalizovane podrške u rješavanju ovih izazova. Na nivou Zapadnog Balkana prepoznata je potreba za jačanjem pristupa pravdi u kontekstu klimatskih i ekoloških izazova, što implicira da i Crna Gora dijeli slične probleme u ovoj oblasti. Uzrok problema ogleda se u izostanku formalne saradnje sa međunarodnim partnerima i nedovoljnoj regionalnoj razmjeni iskustava, što je do sada onemogućavalo sistematično unapređenje kapaciteta domaćih institucija. Posljedice takvog stanja reflektuju se kroz otežan pristup građana pravosudnim mehanizmima u slučajevima ekoloških incidenata i sporova, kao i sporije usklađivanje sa standardima Evropske unije u oblasti životne sredine. Oštećeni subjekti su prije svega građani i lokalne zajednice suočeni sa ekološkim problemima, koji nemaju dovoljno efikasnu zaštitu svojih prava, zatim nadležne institucije (pravosudne, inspeksijske i dr.) koje nemaju dovoljno resursa i ekspertize za postupanje, kao i širi društveni interes za zdravu životnu sredinu koji trpi zbog neadekvatnog rješavanja ekoloških sporova. Bez promjene propisa – odnosno bez usvajanja ove Informacije i zaključenja Memoranduma – navedeni problem bi opstao ili se produbio. U slučaju zadržavanja postojećeg stanja (status quo opcija), Crna Gora bi propustila priliku da učestvuje u regionalnom projektu vrijednom 2 miliona eura koji finansira Francuska razvojna agencija, čime bi ostala uskraćena za tehničku pomoć i koordinacioni mehanizam potreban za jačanje kapaciteta. Problem nedostatka pristupa pravdi u ekološkim pitanjima bi se bez ove intervencije nastavio razvijati nepovoljno – građani bi i dalje teško ostvarivali svoja prava, a institucije bi sporije napredovale ka ispunjenju obaveza iz Poglavlja 27 pravne tekovine EU (životna sredina).

2. Ciljevi

- Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?
- Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade,

ako je primjenljivo.

Cilj predloženog akta jeste formalizacija saradnje između Crne Gore i francuskih partnera EF i AFD kroz zaključenje Memoranduma, kako bi se omogućila realizacija Komponente 1 regionalnog projekta „Converging Climate and Environmental Justice (CEJ)“ u Crnoj Gori. Ovim Memorandumom Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera uspostavlja partnerstvo radi sprovođenja aktivnosti usmjerenih na unapređenje pristupa pravdi u oblasti zaštite životne sredine. Konkretno, predloženi akt omogućava sprovođenje analize stanja u oblasti ekološke pravde, izradu izvještaja sa preporukama, organizaciju obuka i nacionalne radionice sa pravosudnim i ekološkim akterima (planirane za jun 2025), kao i učešće Crne Gore u regionalnoj radionici 2026. godine radi razmjene dobrih praksi sa Albanijom i Sjevernom Makedonijom. Realizacijom ovih aktivnosti postiže se glavni cilj – jačanje institucionalnih kapaciteta i dostupnosti pravde u ekološkim predmetima.

Ovi ciljevi su u skladu sa postojećim strateškim opredjeljenjima Vlade. Učešće u CEJ projektu direktno doprinosi ispunjavanju međunarodnih obaveza Crne Gore u procesu pristupanja EU, posebno u okviru Poglavlja 27 koje se odnosi na životnu sredinu. Jačanjem pristupa pravdi u životnoj sredini, projekat i Memorandum doprinose ostvarivanju nacionalnih politika održivog razvoja i vladavine prava, kao i implementaciji relevantnih strateških dokumenata iz oblasti zaštite životne sredine (npr. nacionalnih strategija za upravljanje životnom sredinom, klimatske promjene ili jačanje institucionalne koordinacije). Predloženi akt je u potpunosti usklađen sa ovim ciljevima Vlade, budući da jača institucionalnu saradnju i doprinosi boljoj zaštiti prava građana na zdravu životnu sredinu.

3. Opcije

- Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati “status quo” opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).
- Obrazložiti preferiranu opciju?

Pri razmatranju načina rješavanja identifikovanog problema, analizirane su moguće opcije, uključujući i opciju nečinjenja (“status quo”).

Opcija 1 – Status quo: Ova opcija podrazumijevala bi da se ne zaključi Memorandum i da Crna Gora ne formalizuje saradnju sa EF i AFD. U tom slučaju, aktivnosti projekta CEJ u Crnoj Gori ne bi bile institucionalno podržane. Ovakav pristup značio bi odustajanje od međunarodne tehničke pomoći i koordinacije koju projekat pruža, što bi imalo negativne posljedice po ostvarenje ciljeva. Crna Gora bi ostala bez planirane stručne podrške za jačanje ekološke pravde, a postojeći problemi bi se nastavili (ili pogoršali) bez intervencije.

Opcija 2 – Zaključenje Memoranduma (preferirana opcija): Predviđa se potpisivanje Memoranduma o razumijevanju sa EF i AFD, čime bi se uspostavio formalni okvir za sprovođenje projekta. Ova opcija omogućava ostvarenje definisanih ciljeva – kroz formalnu saradnju obezbjeđuje se stručna i finansijska podrška EF/AFD za sprovođenje aktivnosti, uz jasno definisane uloge svih strana. Memorandum predviđa konkretne mehanizme koordinacije, uključujući formiranje Upravnog odbora projekta sa predstavnicima ministarstava, EF i AFD, što obezbjeđuje efikasno upravljanje i nadzor nad realizacijom. Takođe, ovaj aranžman ne nameće finansijske obaveze Crnoj Gori, jer AFD obezbjeđuje sredstva za projekat.

Neregulatorna opcija: Pored navedenog, razmotrena je i mogućnost neformalne saradnje ili preduzimanja internih mjera bez zaključenja Memoranduma. Međutim, takva neregulatorna opcija ocijenjena je neadekvatnom, jer međunarodni projekat ovog obima zahtijeva formalni

sporazum kako bi se jasno definisale obaveze i odgovornosti. Bez formalnog akta, učešće Crne Gore u projektu ne bi bilo zvanično, što bi moglo dovesti u pitanje realizaciju aktivnosti i podrške.

Obrazloženje preferirane opcije: Opcija zaključenja Memoranduma ocenjena je kao daleko povoljnija. Status quo opcija nosi sa sobom rizik gubitka značajne podrške koja bi unaprijedila pristup pravdi u ekološkim stvarima i institucionalnu koordinaciju. Preferirana opcija (zaključenje Memoranduma) omogućava da se identifikovani problemi riješe kroz organizovano djelovanje više aktera, bez značajnih troškova ili pravnih prepreka za državu. Time se postiže javni interes – jačaju se kapaciteti institucija i poboljšava zaštita prava građana – uz minimalne rizike. Memorandum obezbjeđuje i formalnu osnovu za praćenje implementacije preko Upravnog odbora, što dodatno garantuje uspješnost ove opcije. S obzirom na sve navedeno, Vladi se preporučuje usvajanje Informacije i zaključivanje Memoranduma (Opcija 2) kao optimalno rješenje.

4. Analiza uticaja

- Na koga će i kako će najvjerojatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne.
- Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima)
- Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti,
- Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija;
- Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.

Subjekti na koje propis utiče: Rješenja predložena u Memorandumu najviše će uticati na državne institucije nadležne za zaštitu životne sredine i pravosuđe, kao i posredno na građane i lokalne zajednice koje traže pravdu u vezi sa ekološkim pitanjima. Takođe, uticaj će osjetiti i organizacije civilnog društva koje djeluju u oblasti životne sredine, kroz bolje uključivanje u procese i eventualno kvalitetnije ishode slučajeva. Privreda (posebno mala i srednja preduzeća) neće biti direktno pogođena ovim propisom, budući da on ne nameće nikakve obaveze poslovnim subjektima.

Pozitivni uticaji: Implementacija Memoranduma ima pretežno pozitivne uticaje. Prije svega, doći će do jačanja stručnih i administrativnih kapaciteta institucija – kroz projekat će EF angažovati eksperte koji će pružati tehničku pomoć i obuke domaćim organima. Uspostavljanje Upravnog odbora projekta omogućiće bolju koordinaciju između relevantnih ministarstava, pravosuđa i donatora, što će unaprijediti efikasnost u rješavanju ekoloških sporova. Građani i zajednice će posredno imati korist od ovih mjera, jer će se omogućiti brži i kvalitetniji pristup pravdi u oblasti zaštite životne sredine (npr. djelotvornije procesuiranje ekoloških slučajeva, bolja informisanost o pravima). Projekat takođe podrazumijeva regionalnu razmjenu iskustava, što će pozitivno uticati na usvajanje dobrih praksi u Crnoj Gori. Dugoročno, očekuje se jačanje povjerenja javnosti u institucije koje se bave ekološkom pravdom, kao i doprinos ostvarivanju međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Negativni uticaji: Nisu identifikovani značajni negativni uticaji predloženog propisa. Memorandum je sporazum o saradnji i ne sadrži odredbe koje bi nametnule obaveze građanima ili privrednim subjektima, stoga ne uvodi nove troškove, namete ili ograničenja. Eventualni rizici mogli bi biti operativne prirode (npr. rizik da se neke aktivnosti odlože), ali takvi rizici su upravljivi kroz predviđene mehanizme koordinacije. Nema negativnog uticaja na prava građana – naprotiv, uticaj je pozitivan – niti na rad privrede, jer propis ne reguliše poslovne aktivnosti.

Troškovi za građane i privredu: Primjena ovog propisa neće izazvati troškove za građane i privredu. Kako je riječ o Memorandumu koji ne propisuje nove administrativne procedure ni finansijske obaveze, građani i kompanije neće imati dodatnih izdataka. Projekat se finansira iz donatorskih sredstava AFD, te se aktivnosti (radionice, analize, stručna pomoć) sprovode bez finansijskog opterećenja domaćih subjekata. Za državne institucije, određeni angažman (poput učešća zaposlenih na sastancima ili radionicama) biće pokriven postojećim resursima ili projektnim budžetom, tako da ni za njih ne nastaju posebni novi troškovi.

Odnos koristi i troškova: Pozitivne posljedice sprovođenja Memoranduma višestruko opravdavaju sprovođenje dokumenta. S obzirom da direktnih finansijskih izdataka nema, a benefiti se ogledaju u poboljšanom pristupu pravdi, jačim institucijama i ispunjavanju EU standarda, jasno je da je odnos koristi i troškova veoma povoljan. Drugim riječima, društvena korist (efikasnije rješavanje ekoloških problema, bolje informisani i zaštićeni građani, jačanje vladavine prava) daleko nadmašuje bilo kakve zanemarljive troškove (poput vremena uloženog u koordinaciju).

Uticaj na privredne subjekte i konkurenciju: Propis nema direktan uticaj na stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu niti na tržišnu konkurenciju. Njegov domen je jačanje institucionalne saradnje i pravosudnih kapaciteta, što je sfera javnog sektora. Indirektno posmatrano, dugoročno poboljšanje vladavine prava i zaštite životne sredine može stvoriti povoljnije okruženje za održivi biznis (npr. investitori cijene pravnu sigurnost u oblasti životne sredine), ali to je posredan efekat, ne i neposredni cilj ovog propisa. Nema elemenata u Memorandumu koji bi ograničili tržišnu konkurenciju ili uslovili poslovanje preduzeća.

Administrativna opterećenja i biznis barijere: Implementacija Memoranduma neće proizvesti nova administrativna opterećenja. Naprotiv, može se očekivati smanjenje internih administrativnih barijera kroz bolju koordinaciju institucija. Za privredu i građane neće biti dodatnih procedura – oni ostaju u istom režimu kao i prije usvajanja ovog akta. Propis ne uvodi nove formulare, licence, zahtjeve niti bilo kakve barijere za poslovanje. S aspekta javne uprave, učešće u projektu zahtijeva određeni angažman ljudskih resursa (npr. imenovanje kontakt osobe za Upravni odbor, prisustvo predstavnika na događajima), ali ti zadaci su dio redovnih aktivnosti i ne predstavljaju neproporcionalno opterećenje. Sve u svemu, administrativni uticaj je minimalan i opravdan u odnosu na koristi.

5. Procjena fiskalnog uticaja

- Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?;
- Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti;
- Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti;
- Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijeđena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?;
- Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proistići finansijske obaveze?;
- Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?;
- Obrazložiti metodologiju koja je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda;
- Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Obrazložiti;
- Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?;

- **Da li su dobijene primjedbe implementirane u tekst propisa? Obrazložiti.**

Finansiranje iz budžeta Crne Gore: Za sprovođenje ovog propisa nije potrebno obezbjeđivati sredstva iz budžeta Crne Gore. Memorandum ne povlači finansijske izdatke za državu – projektne aktivnosti u potpunosti finansira Francuska razvojna agencija (AFD) preko implementatora Expertise France. Crna Gora nema finansijskih obaveza po tom osnovu, što je jasno naglašeno i u samom tekstu Informacije. Dakle, budžetska sredstva Crne Gore se ne angažuju za implementaciju Memoranduma.

Jednokratna ili periodična sredstva: Kako dodatna sredstva nijesu potrebna, ne postoji ni zahtjev za jednokratnim ili kontinuiranim budžetskim izdvajanjima. Svi glavni troškovi pokriveni su donatorskim sredstvima u okviru definisanog trajanja projekta (maj 2024 – novembar 2026). Eventualni manji troškovi, poput putnih troškova za predstavnike ministarstava koji prisustvuju regionalnim događajima, biće finansirani iz projekta ili redovnih budžetskih stavki institucija, bez značajnijeg uticaja na javne finansije.

Međunarodne finansijske obaveze: Implementacijom ovog propisa ne nastaju međunarodne finansijske obaveze za Crnu Goru. Memorandum o razumijevanju predstavlja sporazum o saradnji i tehničkoj pomoći, a ne finansijski ugovor kojim bi se država zaduživala ili obavezivala na plaćanje. Sredstva osigurava AFD, dok Crna Gora učestvuje kroz učešće svojih institucija i osoblja, bez finansijskih doprinosa. Prema tome, nema novih zaduženja niti garancija koje bi proizilazile iz ovog aranžmana.

Planiranje sredstava u budžetu: S obzirom da nisu potrebna dodatna budžetska izdvajanja, nije bilo ni potrebe planirati posebna sredstva za implementaciju ovog propisa u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, niti će biti potrebe to činiti u narednoj fiskalnoj godini. Sve projektne aktivnosti finansira donator, a eventualni manji troškovi za učešće predstavnika institucija uklopiće se u njihove postojeće budžetske okvire (redovne aktivnosti). Stoga, usvajanje ovog akta ne utiče na planiranje budžeta.

Podzakonski akti i finansijske obaveze: Usvajanjem ovog propisa ne predviđa se donošenje bilo kakvih podzakonskih akata koji bi povlačili finansijske obaveze. Memorandum je samostalni dokument o saradnji i ne zahtijeva naknadno regulisanje kroz uredbe ili pravilnike koji bi imali implikacije na budžet. Implementacija dogovorenih aktivnosti vrši se kroz projektne planove EF, a ne kroz nove domaće propise. Shodno tome, nema dodatnih finansijskih implikacija posredstvom podzakonskih akata.

Prihodi za budžet: Implementacija Memoranduma neće generisati prihode za budžet Crne Gore. Sredstva koja AFD stavlja na raspolaganje projektu ne uplaćuju se u budžet Republike, već se koriste namenski za aktivnosti projekta (npr. angažman eksperata, obuke, radionice). Iako će projekat indirektno doprinijeti jačanju institucionalnih kapaciteta, što dugoročno može pozitivno uticati na ekonomiju, neposrednih novih budžetskih prihoda od ove mjere nema.

Metodologija obračuna finansijskih efekata: Procjena fiskalnog uticaja bazirana je na uvidu u Memorandum i prateću projektnu dokumentaciju. U samoj Informaciji jasno je naznačeno da Crna Gora nema finansijskih obaveza, pa stoga nije bilo potrebe za komplikovanim metodama obračuna. Korišćen je jednostavan pristup: identifikovani su svi potencijalni troškovi za javni sektor i potvrđeno da se isti finansiraju iz donatorskih sredstava. Takođe su razmotreni mogući sporedni troškovi (poput logističkih troškova učešća na sastancima) i ustanovljeno da su oni zanemarivi u odnosu na budžet institucija. Ovaj kvalitativni pristup, uz potvrdu iz samog teksta Memoranduma, bio je dovoljan s obzirom na prirodu akta.

Problemi u obračunu: Nije bilo problema u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda, jer je finansijski uticaj praktično jednak nuli za državni budžet. Pošto se radi o donatorskom projektu, struktura finansiranja je jasna i fiksna, te nije postojala nesigurnost oko eventualnih troškova. Čak i u scenariju da dođe do manjih nepredviđenih izdataka (npr. dodatnih događaja), ti izdaci bili bi pokriveni donatorski ili ostaju u okvirima redovnih aktivnosti institucija.

Sugestije: Nacrt Informacije sačinjen je uz konsultacije sa Ministarstvom vanjskih poslova i

Ministarsva pravde koji nisu imali primjedbe na navedeni dokument.

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- **Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertiza i ako da, kako;**
- **Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije);**
- **Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni, Obrazložiti**

Korišćenje eksterne ekspertize: U procesu izrade ove RIA analize nije angažovana posebna eksterna ekspertiza, budući da je sam sadržaj Memoranduma rezultat međunarodne saradnje i ekspertize obezbijedene kroz projekat. Expertise France, kao implementator projekta, stavio je na raspolaganje svoj stručni tim koji je u saradnji sa Ministarstvom radio na definisanju aktivnosti i usaglašavanju teksta Memoranduma. Ovaj vid indirektno ekspertize kroz projekat smatra se dovoljnim, pa nije bilo potrebe za dodatnim nezavisnim analitičarima u RIA procesu.

Konsultovane grupe zainteresovanih strana: U pripremi predloženog akta konsultovane su ključne institucije i organizacije koje će biti direktno uključene u implementaciju projekta. Prije svega, Ministarstvo pravde je kao nadležni organ za pravosuđe učestvovalo u razmatranju sadržaja Memoranduma, s obzirom da Komponenta 1 projekta obuhvata i pravosudne institucije. Na taj način su identifikovani ključni problemi na terenu i njihove sugestije su uzete u obzir. Projekat predviđa i dalju komunikaciju sa ovim grupama kroz nacionalne i regionalne radionice, što znači da će konsultacije sa zainteresovanim biti kontinuirane tokom sprovođenja. Šire javne konsultacije (poput javne rasprave) nijesu sprovedene jer predmetni akt nema karakter zakona ili propisa koji nameće obaveze građanima ili privredi, već je riječ o međuinstitucionalnom sporazumu. Ipak, ciljane konsultacije sa relevantnim institucijama osigurale su da su svi ključni akteri informisani i saglasni.

Rezultati konsultacija: Konsultacije su rezultirale opštom podrškom predloženom Memorandumu. Svi uključeni akteri saglasni su sa potrebu formalizacije saradnje kako bi se unaprijedio pristup pravdi u ekološkim pitanjima. Sugestije koje su date uglavnom su bile konstruktivne i odnosile su se na preciziranje uloga u implementaciji projekta. Na primjer, institucije pravosuđa sugerisale su da se jasno definiše njihova uloga u Upravnom odboru projekta i ta je sugestija prihvaćena (svaka zainteresovana institucija ima svog predstavnika/kontakt osobu u Upravnom odboru). Takođe, naglašena je potreba uključivanja ekološke inspekcije i civilnog sektora, što je integrisano kroz plan da oni budu dio fokus grupa i radionica. Nije bilo negativnih primjedbi niti protivljenja od strane konsultovanih strana. Sve relevantne sugestije ugrađene su u finalni tekst Memoranduma ili prateće planove implementacije.

7: Monitoring i evaluacija

- **Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?**
- **Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?**
- **Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?**
- **Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?**

Potencijalne prepreke u implementaciji: Implementacija Memoranduma mogla bi se suočiti sa nekoliko potencijalnih izazova. Jedan od rizika je ograničenost administrativnih kapaciteta – pojedine institucije mogu imati poteškoća da izdvoje dovoljno osoblja ili vremena za sve aktivnosti projekta. Takođe, koordinacija više institucija uvijek nosi rizik usporavanja procesa ako komunikacija ne bude efikasna. Međutim, sam Memorandum predviđa mehanizam koordinacije kroz Upravni odbor projekta koji će redovno okupiti sve relevantne strane i rješavati eventualne prepreke u međusobnoj saradnji. Druga moguća prepreka je kašnjenje u realizaciji pojedinih aktivnosti (npr. kašnjenje izrade analize ili održavanja radionica zbog nepredviđenih

okolnosti). Taj rizik će se mitigirati fleksibilnim upravljanjem projektom od strane EF – plan aktivnosti može se prilagođavati prema potrebi, u dogovoru sa partnerima. Finansijske prepreke nisu očekivane, jer su sredstva osigurana unaprijed. Potencijalni problem može biti i nedovoljno angažovanje pojedinih zainteresovanih strana; ipak, kako su svi ključni akteri već uključeni i izrazili podršku, taj rizik je procijenjen kao nizak.

Mjere za ispunjenje ciljeva tokom primjene propisa: Tokom primjene Memoranduma, preduzeće se niz mjera kako bi se osiguralo ostvarenje zacrtanih ciljeva. Upravni odbor projekta sastajće se periodično (planirano kvartalno ili prema potrebi) da prati napredak i donosi operativne odluke. Ministarstvo ekologije, kao glavni nacionalni partner, imenuje svog predstavnika (kao i ostale relevantne institucije svoje) u Upravni odbor, čime je obezbijeđeno zajedničko praćenje i rješavanje problema. Expertise France, preko svog projektnog tima, vodiće dnevno upravljanje projektom – uključujući koordinaciju aktivnosti, angažovanje stručnjaka i komunikaciju sa svim stranama. Redovni izvještaji o napretku biće dostavljani Upravnom odboru, a Ministarstvo će kroz tu strukturu nadgledati da li se aktivnosti sprovode blagovremeno i kvalitetno. Ako se uoče odstupanja od plana (npr. kašnjenja), Upravni odbor će preduzeti korektivne korake, poput intenziviranja koordinacije, pružanja dodatne podrške određenim institucijama ili prilagođavanja vremenskog okvira aktivnosti. Pored toga, sprovođenje projekta pratiće se i kroz okvir za praćenje i evaluaciju koji je razvio projekat (sa definisanim indikatorima), što omogućava da se problemi identifikuju rano i adresiraju. Sve ove mjere – redovni sastanci, stručna podrška EF i fleksibilno upravljanje – obezbijediće da se ciljevi Memoranduma postignu u najvećoj mogućoj mjeri.

Glavni indikatori za mjerenje ispunjenja ciljeva: Ostvarenje ciljeva mjeriće se putem nekoliko ključnih indikatora učinka. Prvi indikator biće završetak **Analize stanja u oblasti klimatske i ekološke pravde** sa konkretnim preporukama (dakle, izrađen i usvojen Izvještaj sa preporukama). Drugi indikator je broj realizovanih obuka i radionica: planirano je najmanje jedna nacionalna radionica do sredine 2025. godine i učešće u jednoj regionalnoj radionici 2026. godine, pa će njihovo uspješno održavanje biti mjerilo uspjeha. Takođe, broj obučanih predstavnika pravosuđa, inspekcija i drugih institucija tokom tih radionica (i njihovo zadovoljstvo obukom, mjereno evaluacionim listovima) biće važan pokazatelj. Indikator institucionalne koordinacije biće funkcionisanje Upravnog odbora – broj održanih sastanaka UO (npr. najmanje 4 u toku trajanja projekta) i stepen realizacije odluka donesenih na UO. Kvalitativni indikatori uključice napredak u ispunjenju preporuka iz Izvještaja (npr. da li su određene preporuke pokrenute ili sprovedene do kraja projekta) i percepciju poboljšanja pristupa pravdi (prikupljena kroz povratne informacije od korisnika – institucija i građana kroz civilni sektor). U suštini, indikatori su vezani za isporuke projekta (analiza, radionice) i njihov uticaj (implementacija preporuka, poboljšana koordinacija, povećana svijest aktera).

Subjekt zadužen za monitoring i evaluaciju: Za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene ovog propisa prvenstveno je zadužen predlagač – Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, u saradnji sa projektnim timom Expertise France. Monitoring će se odvijati dvostruko: kroz interne mehanizme projekta i kroz institucionalno praćenje od strane Ministarstva. Projekat ima uspostavljen okvir za praćenje i evaluaciju; EF, kao implementator, obavlja redovne zadatke praćenja tokom čitavog trajanja projekta i prati indikatore učinka definisane u početnom planu. EF će izrađivati periodične izvještaje (npr. interim report, final report) koje će prezentovati Upravnom odboru. Ministarstvo, preko svog predstavnika u Upravnom odboru, prati ostvarenje aktivnosti i verifikuje ispunjenje indikatora. Ukoliko bi došlo do značajnijih odstupanja, Ministarstvo može inicirati dodatne mjere ili tražiti objašnjenja kroz Upravni odbor. Evaluacija primjene propisa biće sprovedena po okončanju projekta – ocijeniće se u kojoj mjeri su ciljevi Memoranduma ostvareni, kakav je dugoročan efekat na institucije i korisnike, te da li su potrebni eventualno dodatni koraci (npr. nastavak projekta ili nove politike) za dalji napredak. Ovakav kombinovani pristup (projekat prati tekuću implementaciju, Ministarstvo nadgleda i posle procjenjuje rezultate) osiguraće da se sprovođenje Memoranduma

kontinuirano ocjenjuje i da Vlada bude informisana o uspješnosti i uticaju ove mjere.

Mjesto i datum:

Podgorica, 22. jul 2025. godine

Crna Gora
Ministarstvo ekologije,
održivog razvoja i razvoja sjevera

Adresa: Cetinjski put bb
81000 Podgorica, Crna Gora

INFORMACIJA O ZAKLJUČIVANJU

**MEMORANDUMA O RAZUMIJEVANJU U OBLASTI EKOLOŠKE I PRAVOSUDNE
SARADNJE IZMEĐU MINISTARSTVA EKOLOGIJE, ODRŽIVOG RAZVOJA I
RAZVOJA SJEVERA CRNE GORE (SA DRUGIM PARTNERIMA I KORISNICIMA),
EXPERTISE FRANCE (EF) I FRANCUSKE RAZVOJNE AGENCIJE (AFD)**

Bilateralna saradnja Crne Gore i Republike Francuske, kroz saradnju sa Expertise France i Francuskom razvojnom agencijom (AFD), dobija novo poglavlje kroz učešće Crne Gore u regionalnom projektu „Converging Climate and Environmental Justice in the Western Balkans – CEJ Project“ (“Približavanje klimatskoj i ekološkoj pravdi u zemljama Zapadnog Balkana – CEJ projekat”). Ovaj projekat obuhvata tri države Zapadnog Balkana, Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru, i ima za cilj jačanje pristupa pravdi u oblasti klimatskih i ekoloških izazova.

Projekat je podržan od strane AFD, a implementira ga EF u partnerstvu sa relevantnim institucijama navedenih država. Zaključivanjem Memoranduma o razumijevanju, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera formalizuje saradnju sa EF i AFD u cilju realizacije Komponente 1 projekta, koja se odnosi na unapređenje pristupa pravdi u oblasti zaštite životne sredine.

Tokom početne faze projekta (jun – decembar 2024), planirano je sprovođenje analize stanja u oblasti klimatske i ekološke pravde u Crnoj Gori, izrada izvještaja sa preporukama, kao i priprema za organizaciju nacionalne radionice sa pravosudnim i ekološkim akterima u junu 2025. godine.

Crna Gora će, kao korisnica podrške u okviru Komponente 1, učestvovati i u regionalnoj radionici 2026. godine u Sjevernoj Makedoniji, zajedno sa predstavnicima iz Albanije i Sjeverne Makedonije, gdje će se razmjenjivati dobre prakse i iskustva u domenu ekološke pravde.

Projekat CEJ ima budžet od 2 miliona eura, a realizuje se u periodu maj 2024 – novembar 2026. godine. Zvaničan početak projekta označen je potpisivanjem ugovora o tehničkoj pomoći između Agencije za razvoj Francuske (AFD) i Expertise France (EF) u maju 2024. godine, čime je formalno otpočela realizacija projekta i omogućeno planiranje i sprovođenje početne faze. U tom periodu EF je angažovao projektni tim, pripremio metodologiju i otpočeo izradu početnog izvještaja. Crna Gora nema finansijskih obaveza shodno Memorandumu.

Memorandum predviđa mehanizme koordinacije putem Upravnog odbora projekta, u kojem učestvuju predstavnici ministarstava, EF i AFD. Memorandum će se primjenjivati retroaktivno od 17. februara 2025. godine jer je tada održan prvi sastanak Upravnog odbora u Crnoj Gori.

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera preuzima ulogu glavnog nacionalnog partnera, dok Ministarstvo pravde, zajedno sa sudskim i tužilačkim savjetima, pravosudnim institucijama, ekološkim inspekcijama i civilnim sektorom, doprinosi implementaciji aktivnosti.

Učešće u projektu doprinosi ispunjavanju obaveza iz Poglavlja 27 pravne tekovine EU, jača institucionalnu koordinaciju i omogućava veću dostupnost pravde u oblasti zaštite životne sredine za građane i zajednice.

Prilog: Nacrt Memoranduma o razumijevanju

PREDLOG ZAKLJUČAKA

1. Vlada Crne Gore je na sjednici od _____ 2025. godine usvojila Informaciju o zaključivanju Memoranduma o razumijevanju u oblasti pravosudne i ekološke saradnje između Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Crne Gore, Expertise France (EF) i Francuske razvojne agencije (AFD).
2. Vlada Crne Gore prihvatila je privremenu primjenu Memoranduma od 17. februara 2025. godine
3. Ovlašćuje se ministar ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Damjan Čulafić, da potpiše Memorandum iz tačke 1. ovih zaključaka.

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING (MoU)

between

**Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region
Development of Montenegro, (with other counterparts and beneficiaries)**

and

Expertise France (EF)

and

Agence Française de Développement (AFD)

between

Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro, with office located in Cetinjski put bb, Podgorica, E-mail: kabinet@mers.gov.me, represented by **Mr. Damjan Ćulafić, Minister**, hereinafter referred to as the "Counterpart";

Ministry of Justice of Montenegro, with office located in Vuka Karadžića No. 3, Podgorica, E-mail: kabinet@mpa.gov.me, represented by **Mr. Bojan Božović, Minister**, hereinafter referred to as the "Counterpart";

and

Expertise France, «*Société par actions simplifiée*» a simplified joint stock company under French law, registered in the Paris Trade and Companies Register under number 808 734 792, domiciliated at 40, Boulevard de Port-Royal, 75005 Paris, France, represented by **Mr. Jérémie Pellet**, in the capacity of the Chief Executive Officer, duly authorized for the purposes hereof, hereinafter referred to as "EF";

and

Agence Française de Développement, a French public entity governed by French law, with registered office at 5, Rue Roland Barthes, 75598 Paris Cedex 12, France, registered with the Trade and Companies Register of Paris under number 775 665 599, represented by **Mr. Arnaud Dauphin**, Director of Western Balkans office, duly authorized for the purposes hereof, hereinafter referred to as "AFD"

Jointly referred to as the "**Parties**" and individually as a "**Party**".

Preamble

Whereas:

Parties agree on the collaboration for the implementation of the Project Climate and Environmental Justice Convergence (CEJ Convergence) Project.

The CEJ Convergence Project seeks to enhance access to justice and the effectiveness of public participation in environmental matters across the Western Balkans, with a focus on Albania, North Macedonia, and Montenegro, thereby contributing to convergence towards European standards.

By aligning legislative, institutional, and participatory frameworks with EU legal framework and international conventions such as the Aarhus Convention, the CEJ Convergence Project aims to support these countries in not only providing a high level of environmental protection, but in achieving transparent, inclusive, and effective environmental governance while facilitating their EU accession processes and aligning with EU standards under Chapter 27 of the *acquis communautaire*.

Main Project Components

Component 1. Access to Environmental Justice

The CEJ Convergence Project will enhance access to environmental justice by fostering a coordinated governance system across the three targeted countries. National and Regional events will bring the environmental stakeholders together in discussing improving the access to environmental justice in the Western Balkans. In Albania and North Macedonia legal professionals (judges, prosecutors, investigators, lawyers) will receive specialized training to navigate environmental cases, while improved reporting channels and accessible legal remedies will empower communities to seek justice effectively.

Component 2. Public Participation in Environmental Decision-Making

In Albania and North Macedonia, local authorities' capacities to facilitate public participation will be strengthened. An analysis of local public participation mechanisms will guide the refinement of engagement tools, ensuring they address the needs of communities and encourage meaningful consultation in policy-making processes.

Component 3. Civic Engagement in Environmental Justice

To promote active civic engagement, the CEJ Convergence Project will provide grants to civil society organizations in Albania and North Macedonia. These grants will enable CSOs to advocate for environmental justice, support local communities in addressing environmental challenges, and foster inclusive and gender-sensitive approaches to participation.

Implementation Framework

Budget and Funding: The CEJ Convergence Project is financed by the Agence Française de Développement with a total budget of 2 million EUR.

Duration: Running from May 2024 to November 2026, the project includes an inception phase (June – December 2024), during which an assessment of environmental justice in the three targeted countries will be conducted.

Project Office: Based in Tirana, Albania, the project office will coordinate implementation efforts and serve as a hub for collaboration among stakeholders in the region.

The Inception Report is attached to this MoU for more detailed explanation on the project activities.

The parties have agreed as follows:

Article 1. Purpose of this Agreement

The purpose of this agreement, hereinafter referred to as the “**Agreement**” is to set out the terms and conditions under which the Parties agree to work together in the implementation of the CEJ Convergence project.

Article 2. Scope

The CEJ Convergence project (hereinafter the “**Project**”) is elaborated in details under the Annex 1 of this Agreement – Inception Report and consists of the following three (3) main components, where Montenegro is only engaged in the first component:

Component 1. Access to Environmental Justice

Outcome 1. Enhanced access to environmental justice in the 3 countries of the Western Balkans: Albania, North Macedonia and Montenegro. Under this component project will help improving common understanding, coordination and governance of justice in the field of environment in Montenegro through:

- CEJ Convergence Assessment Report produced with findings and recommendations for Montenegro;
- CEJ Convergence National workshop organized in Montenegro with the active participation of justice and environmental system actors towards the second part of the first Implementation year (June 2025); and
- CEJ Convergence Regional Workshop organized in NMK in 2026, with active participation of Montenegrin justice and environmental system actors, where best practices will be shared.

The justice system actors in Montenegro for the Component 1:

- Counterparts: Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro
- Judicial institutions: Judicial Council; Prosecutorial Council; Judicial Inspection; Justice system players: inspectorates, judges and prosecutors, lawyers, police enforcement entities, specialized investigators and assistants, legal experts, ombudsman, mediators, justice civil society organisations etc.

Article 3. Duration of this Agreement

This Agreement is entered into for a term of 22 months, starting on the date of its launching event on 17 February 2025. This term corresponds to the period of execution and implementation of the Project.

Notwithstanding its initial duration, this Agreement shall remain in force and be automatically extended until the full completion of all Project activities, as stipulated in the Project’s operational documentation annexed hereto.

The Parties shall sign this Agreement after the date of 17 February 2025. Accordingly, they agree that this Agreement shall be effective retroactively from that date. All obligations, actions, and liabilities undertaken or arising between the effective date and the date of signature are hereby acknowledged and affirmed by the Parties as consistent with the spirit and intent of this Memorandum and shall be treated as having been carried out within its framework.

Article 4. Project implementation timeframe

Technical Assistance of EF to the CEJ Convergence project shall be implemented in the following two (2) major phases;

- The inception phase starting from the date of signing of the contract between AFD and EF (May 2024 – January 2025)

- The implementation phase, which shall start running after formal approval of the project Inception report developed by EF during the inception phase (February 2025 – November 2026).

Article 5. Obligations of the Parties

5.1 Joint Obligations of the Parties

The Parties agree to cooperate in good faith and in a spirit of mutual support to facilitate the implementation of the CEJ Convergence Project.

The Parties to this Agreement shall together provide all logistical facilities, material and human resources necessary and appropriate for fulfilling the Project's objectives the activities outlined in the CEJ Convergence Project and their respective obligations under this Agreement.

To this end, all the Parties agree to work together with complete transparency, impartiality and neutrality, enhancing each other. They will communicate regularly to avoid any duplication of work and contribute to the performance of their respective involvement according to article 5.2.

The Parties shall ensure that their staff members do not undertake any activity that may, in any way whatsoever compromise the Project's implementation or harm the reputation of any Party. The Parties shall ensure that their actions do not compromise achieving the expected results for the Project.

5.2 Obligations of the Counterparts and beneficiaries

Partner Ministries and public bodies in Montenegro	Main beneficiaries of the CEJ Convergence Project
Ministry of Justice and Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro.	The main counterpart in this project. Their participation on the Steering Committee and main project's events ensuring their mobilization, coordination and information sharing. Their assistance is important in outreaching and mobilizing, when necessary, the judicial and environmental administration institutions.
Judicial institutions	Justice operators – contributing to National and Regional Workshop in Montenegro
Judicial Training Centre	Actively participating in the National and Regional workshops under Component 1
Judicial Council. Prosecutorial Council. Judicial Inspection	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
Administration institutions in charge of public consultation and monitoring on environmental matters	Technical environment operators – contributing to the National and Regional Workshop in Montenegro

Partner Ministries and public bodies in Montenegro	Main beneficiaries of the CEJ Convergence Project
▪ National Environmental Protection Agencies and their thematic and local branches ▪ Environmental inspectorates	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
Environment system players: environmental inspectorate, environmental civil society organizations, communities with special attention to vulnerable communities, universities, etc.	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.1).
Civil society groups (Montenegro)	Technical environment operators – contributing to the National and Regional Workshop in Montenegro
Civil society organizations	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.

Each Counterpart and Beneficiary agrees to actively support the implementation of the Project components relevant to its mandate and to:

5.2.1 (a): *The Technical Cooperation:*

- Appoint a contact person from each of the interested parties (Counterparts and Beneficiaries) to be part of the Steering Committee as a focal point for the project to monitor and facilitate the implementation of the project activities;
- Co-chair and or attend the Project steering committees in partnership with CEJ Convergence project team;
- Work in close collaboration with the CEJ Convergence Project team on all cross-functional aspects of the Project (monitoring-evaluation, communication, etc.);
- Participate on the CEJ Project events and help achieving project's expected results and activities for each component;
- Facilitate the work of the local and international short-term experts of the project;
- Promote the CEJ Convergence project to all relevant Montenegrin and international stakeholders on the field of environmental Justice;
- Facilitate in communicating CEJ project deliverables; events and results through the national communication channels.

5.3 *Obligations of EF*

- Recruit and on-board the project team and necessary expertise;
- Lead and coordinate the implementation of Project activities in line with the validated operational framework;
- Collaborate with the Beneficiaries in the joint development of Project documentation and deliverables;
- Ensure the timely mobilization of agreed expertise, and organize study visits and other activities in line with approved terms of reference;
- Oversee and coordinate the work of all short-term and long-term technical experts involved in the Project

- Conduct administrative, financial, and technical monitoring of the Project in line with internal procedures and donor requirements;
- Organize Steering Committee meetings and contribute actively to strategic dialogue, in accordance with Article 6;
- Implement the activities outlined in the validated Inception Report (Annex 1) with due regard to principles of efficiency, effectiveness and accountability;
- Carry out regular monitoring tasks throughout the duration of the Project, in line with the monitoring and evaluation framework developed by the Project team;
- Transfer to the Beneficiary, free of charge and under terms to be mutually agreed and formalized in the Project's procedures manual, the ownership of any assets acquired by Expertise France for the purposes of the Project.

5.4 Obligations of AFD

- Ensure the financing of EF's services, based on payment requests submitted by EF, in accordance with agreed procedures;
- Deliver No objection certificates in accordance with existing AFD-Expertise France procedures;
- Participate in Steering Committees and maintain technical and policy dialogue with the national counterparts involved in implementing the Project;
- Participate in regular monitoring tasks throughout the duration of the Project;
- Support coordination and engagement with relevant stakeholders.

Article 6. Governance Body

Project governance involves setting up management bodies to oversee the various phases of the project. The project's governance structure will be built around a strategic and political function of the Project Steering Committee.

The Project Steering Committee shall be organized in accordance with the conditions defined in the Rules and Procedures' document (Annex 2).

Independently of the governing bodies, the Parties agree to exchange information with each other informally as much as necessary and by all means. If necessary, a record of these exchanges may be drawn up and its content used to interpret the content of these provisions and the operational framework of the Project. Rules and procedures will be developed and shared with the Counterparts. The Project is in charge of developing them under the leadership of the Team Leader.

Article 7. Handover of the Project Works/Deliverables

As part of the Project, works/deliverables (the "Works") will be produced by EF in accordance with the Inception Report description (Annex 1).

Subject to the rights of third parties, and unless otherwise agreed in writing, the Beneficiary shall become the holder of the intellectual property rights over the Works upon their delivery. These rights shall include the rights to use, reproduce, translate, adapt, distribute, and publish the Works, in whole or in part, for non-commercial purposes aligned with the objectives of the Project.

EF shall retain a non-exclusive, royalty-free right to use, reproduce, and disseminate the Works after the conclusion of the Project, strictly for institutional, reporting,

educational, or promotional purposes, provided such use does not conflict with the legitimate interests of the Beneficiary and respects confidentiality obligations, if any.

The Beneficiary undertakes to hold AFD and EF harmless from any claim, action, or legal proceedings by third parties relating to the use or ownership of the Works, and to indemnify AFD and EF, as well as any co-financiers of the Project, against any such recourse."

The Beneficiary undertakes to waive all claims, actions and litigation against AFD and EF and guarantees AFD and EF of any third-party recourse against AFD and EF and any other co-financial of the Project.

Article 8. Data Protection

The Parties undertake to collect, process, store, and share any personal data exchanged in the context of the Project in accordance with applicable data protection laws, including, where applicable, Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council (General Data Protection Regulation – GDPR).

Each Party shall ensure that personal data is processed lawfully, fairly, and transparently, solely for the purposes of implementing the Project and for no longer than necessary. The Parties further commit to adopting appropriate technical and organizational measures to safeguard such data against unauthorized access, loss, or disclosure.

Where relevant, the Parties shall cooperate in good faith to address any data subject requests or regulatory inquiries relating to the processing of personal data under this Agreement.

Article 9. Dispute resolution

Any dispute that may arise between both Parties concerning the interpretation or implementation of this Agreement shall be addressed through amicable consultation, conciliation and diplomatic cooperation between the Contracting Parties given the nature of the Agreement.

The Party raising the dispute shall promptly notify the other Party(ies) in writing, outlining the nature of the issue. Upon receipt of such notifications, the Parties shall engage in good faith discussions with a view to reaching a mutually acceptable resolution.

If no resolution is reached within a reasonable period, any Party may terminate its participation in this Agreement by providing one (1) month's written notice to the other Party(ies), delivered by registered letter with acknowledgement of receipt.

Article 10. Governing Laws

In the implementation of this Agreement, the Laws of the Republic of Montenegro apply.

Article 11. Fairness

In entering into this Agreement, the Parties agree and hereby declare their intention that this Agreement shall operate between them and be implemented with fairness and that all provisions herein contained shall be applied in good faith.

Article 12: Entry into force

This Agreement shall enter into force with effect from the date of its signature by all contracting Parties.

In witness of the aforementioned agreement, the undersigned signatories, authorized by their respective governments, have signed this Agreement in three (3) original copies equally authentic.

Annex 1

- Project Inception Report

Annex 2

- Rules and proceeding the CEJ Steering Committee

Signatures:

**For the Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region
Development of Montenegro:**

.....

Mr. Damjan Ćulafić,
Minister of Ecology, Sustainable Development and Northern Region
Development of Montenegro,
Date:/...../2025

For Expertise France:

.....

Mr. Jérémie Pellet
In the capacity of Chief Executive
Officer, duly authorized
Date:/...../2025

**For Agence Française de
Développement**

.....

Mr. Arnaud Dauphin
In the capacity of Director, Western
Balkans office, duly authorized
Date:/...../2025

- Obezbjedenje blagovremenog angažovanja dogovorene ekspertize i organizovanje studijske posjete i druge aktivnosti u skladu sa odobrenim projektnim zadatkom.
- Nadgledanje i koordinacija rada svih kratkoročnih i dugoročnih tehničkih stručnjaka uključenih u projekat.
- Vršenje administrativnog, finansijskog i tehničkog nadzora Projekta u skladu sa unutrašnjim procedurama i zahtjevima donatora.
- Organizovanje sastanaka Upravnog odbora i aktivan doprinos strateškom dijalogu, u skladu sa članom 6.
- Sprovođenje aktivnosti navedenih u odobrenom Početnom izvještaju (Prilog 1) uz dužno poštovanje načela efikasnosti, efektivnosti i lične odgovornosti.
- Obavljanje redovnih zadataka praćenja tokom čitavog trajanja Projekta, u skladu sa okvirom za praćenje i evaluaciju koji je izradio tim Projekta.
- Prenos na korisnika, besplatno i pod uslovima koji će biti obostrano dogovoreni i formalizovani u Priručniku sa procedurama Projekta, vlasništvo nad bilo kojom imovinom koju je *Expertise France* stekao u svrhu Projekta.

5.4 Obaveze AFD-a

- Obezbjediti finansiranje usluga EF, na osnovu zahtjeva za plaćanje koje podnese EF, u skladu sa dogovorenim procedurama.
- Dostavljanje sertifikata o nepostojanju prigovora u skladu s postojećim procedurama *AFD-Expertise France*;
- Učešće u Upravnim odborima i održavanje tehničkog i političkog dijaloga sa nacionalnim partnerima uključenim u sprovođenje Projekta.
- Učešće u redovnim zadacima praćenja tokom čitavog trajanja Projekta.
- Pružanje podrške u koordinaciji i angažmanu sa relevantnim zainteresovanim stranama.

Član 6 Upravljačko tijelo

Upravljanje Projektom podrazumijeva osnivanje upravljačkih tijela koja će nadgledati različite faze Projekta. Struktura upravljanja projektom formira se se oko strateške i političke funkcije Upravnog odbora Projekta.

Upravni odbor Projekta organizuje se u skladu sa uslovima navedenim u dokumentu Pravila i procedure (Prilog 2).

Nezavisno od upravljačkih tijela, Strane se slažu da međusobno neformalno razmjenjuju informacije, koliko god je to potrebno i na svaki način. Po potrebi, može se sastaviti zapisnik o ovim razmjenama, a njegov sadržaj koristiti za tumačenje sadržaja ovih odredbi i operativnog okvira Projekta. Pravila i procedure izrađuju se i dijele sa partnerima. Projekat je zadužen za njihovu izradu pod vođstvom Vođe tima.

Član 7 Primopredaja učinka projekta/isporučivih rezultata

Kao dio Projekta, učinke projekta/isporučive rezultate („Radovi“) proizvodi EF u skladu sa opisom iz Početnog izvještaja (Prilog 1).

U skladu s pravima trećih strana, i osim ako nije drugačije pismeno dogovoreno, Korisnik postaje nosilac prava intelektualnog vlasništva nad Radovima nakon njihove isporuke. Ova prava uključuju prava korišćenja, reprodukcije, prevođenja,

prilagođavanja, distribuiranja i objavljivanja Radova, u cjelosti ili djelomično, u nekomercijalne svrhe usklađene sa ciljevima Projekta.

EF zadržava neisključivo, besplatno pravo korišćenja, reprodukcije i distribuiranja Radova nakon završetka Projekta, isključivo u institucionalne, izvještajne, obrazovne ili promotivne svrhe, pod uslovom da takva upotreba nije u sukobu s legitimnim interesima krisnika i da poštuje obaveze povjerljivosti, ako postoje.

Korisnik se obavezuje da će osloboditi AFD i EF odgovornosti za bilo kakve zahtjeve, tužbe ili pravne postupke trećih strana u vezi sa korišćenjem ili vlasništvom nad Radovima, te da će obešteti AFD i EF, kao i sve sufinansijere Projekta, od bilo kakvog takvog zahtjeva.

Korisnik se obavezuje da će odustati od svih potraživanja, tužbi i sudskih sporova protiv AFD-a i EF-a i garantuje AFD-u i EF-u bilo kakvu naknadu štete od strane trećih strana protiv AFD-a i EF-a i bilo kojeg drugog sufinansiranja Projekta.

Član 8 Zaštita podataka

Strane se obavezuju da će prikupljati, obrađivati, pohranjivati i dijeliti sve lične podatke razmijenjene u kontekstu Projekta u skladu sa važećim zakonima o zaštiti podataka, uključujući, gdje je primjenjivo, Regulativu (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Savjeta (Opšta regulativa o zaštiti podataka – GDPR).

Svaka Strana obezbjeđuje da se lični podaci obrađuju zakonito, pravedno i transparentno, isključivo u svrhu sprovođenja Projekta i ne duže nego što je to potrebno. Strane se dalje obavezuju da će usvojiti odgovarajuće tehničke i organizacione mjere za zaštitu takvih podataka od neovlašćenog pristupa, gubitka ili otkrivanja.

Gdje je to relevantno, Strane će sarađivati u dobroj vjeri kako bi odgovorile na sve zahtjeve lica na koje se podaci odnose ili upite regulatora u vezi sa obradom ličnih podataka u skladu sa ovim Sporazumom.

Član 9 Rješavanje sporova

Bilo koji spor koji može da nastane između obje Strane u vezi s tumačenjem ili primjenom ovog Sporazuma rješava se prijateljskim konsultacijama, pomirenjem i diplomatskom saradnjom između Ugovornih strana, s obzirom na prirodu Sporazuma.

Strana koja pokreće spor dužna je da bez odlaganja pismeno obavijesti drugu Stranu (Strane), navodeći prirodu problema. Po prijemu takvih obavještenja, Strane započinju razgovore u dobroj vjeri s ciljem postizanja obostrano prihvatljivog rješenja.

Ako se u razumnom roku ne postigne rješenje, bilo koja Strana može da raskine svoje učešće u ovom Sporazumu dostavljanjem pisanog obavještenja drugoj Strani (Stranama) jedan (1) mjesec unaprijed, preporučenim pismom s potvrdom prijema.

Član 10 Mjerodavno pravo

U primjeni ovog Sporazuma primjenjuju se zakoni Crne Gore.

Član 11 Pravičnost

Zaključivanjem ovog Ugovora, Strane se slažu i ovim izjavljuju svoju namjeru da se ovaj Ugovor između njih primjenjuje i sprovodi pravedno i da se sve odredbe sadržane u njemu primjenjuju u dobroj vjeri.

Član 12 Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu danom potpisivanja od strane svih ugovornih Strana.

U potvrdu gore navedenog Sporazuma, dolje potpisani potpisnici, ovlašćeni od strane svojih Vlada, potpisali su ovaj Sporazum u tri (3) jednako vjerodostojna originalna primjerka.

Prilog 1

- Početni izvještaj Projekta

Prilog 2

- Pravila i procedure Upravnog odbora Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi

Potpisi:

Za Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera:

.....

Damjan Čulafić,

Ministar Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,

Datum: 2025. godine

Za Expertise France:

.....

Žeremi Pele (Jérémié Pellet)

U svojstvu Glavnog izvršnog direktora, propisno ovlašten

Datum: 2025. godine

**Za Francusku razvojnu agenciju
(Agence Française de
Développement)**

.....

Arno Dofin (Arnaud Dauphin)

U svojstvu Direktora, kancelarija za Zapadni Balkan, propisno ovlašten

Datum: 2025. godine